

HER
YERDE
HIRSIZ
VAR...TARİK DURSUN'UN
RÖPORTAJI

13

THROCKMORTON düşünür, kitaplarını karıştırır; okur, sürekli bir araştırmaya girer. Kalkar, «Mandalinci»nin mürettebatıyla yeni baştan konuşur: «Bir yanlışlık olmasın diye hepsine ayrı ayrı ve sıkı sıkıya sordum. Denizden çıkardıkları o bronz parçalarını gerçekten Finike yakınlarında mı bulmuşlardı? Hepsi de yemin billâh ediyorlardı. Hatîâ içlerinden biri, aynı yerde iki bronz kutu bile bulmuş olduğunu ısrarla söyledi. İçinde altın var sanmıştı. Kararmış, işe yaramaz birkaç parça birşeyle karşılaşınca düş kırıklığına uğrayıp hepsini denize savurmuştu.»

Kemal Kaptan beni yatıştırma-ya çalıştı ve «Üzülmeye Peter...» dedi. «Gelecek yıla ben sana oralardan lokum attığımda neler neler çıkarır, ayırırım senin için.»

KURTARICI AMERİKA

KEMAL KAPTAN'A «Söz ver bana Kaptan...» dedim. «Ben geri dönene kadar elini sürmeyeceğine, o bronz batıklığına hiç dokunmayacağına söz ver...» «Güvenini kazanmak için de ekledim: «Sana verdiğim paranın iki katını da veririm. Yeter ki o batığa dokunma sen. Kimseye de gösterme!...»

Bir katı, iki katı ama parayı nerden ve nasıl bulacaktım? Asıl önemli olan, oydu. Oysa para bulmak ve bu batığa inmek, buluntulara kendim varmak istiyordum.

Yaz geldi ve geçti. Amerika'ya döndüm. Aklim fikrim hep Kemal Kaptan'ın işaretlediği batıktaydı. Ona buna derken sonunda aradığım insanı buldum. Bu, bir arkeolog dostumun beni ulaştırdığı para babası Cochran'dı. Drayton Cochran.

PARANTEZ AÇALIM

BURADA, Throckmorton'un hikâyesini noktalayıp, küçük bir parantez açmak zorundayız. Uzun bir süredir, mev-

sim aylarında, Ege kıyılarında Amerikan milyoner ve multi-milyonerlerinin yatları fırdolayı gezinir. Bu yatlar deniz dibi araştırmaları için son sistem araçlar yükliktir. Bodrum'a, Güllük'e, Fethiye ve Finike'ye; o çevrelerdeki eski çağ kalıntılarının bulunduğu her yere sokulur, demirlerler.

Kıyı Koruma ve Gümrük hiçbir şey yapamaz. Gerekli kanuni işlemi yerine getirdikten sonra ayrıca kimsenin söz etmeye hakkı yoktur. Yoktur ama, bu yatlardakiler «tek durmazlar» ki... Kaçak dalarlar, kaçak buluntu çıkarırlar, kaçak kıyıya çıkarlar ve çevre halklarından kaçak buluntu toplarlar. Çevredekiler de bu yatlara alışmışlardır. Söze «define» ciler, bütün bulduklarını yatların geliş mevsimine saklarlar ve «dağ onlara gelmezse, onlar dağa giderler...»

Bu tutkur, bu aşırı eski çağ seveliliği nereden, nasıl ve niçin gelmektedir? Amerikalı milyoner ve multi-milyonerler, durup dururken nemene bir dürtüyle böyle eski çağ severi kesilmişlerdir, bilir misiniz?

PÜF NOKTASI

«**T**ÜRKİYE'DE ve öbür ülkelerde antika fiyatlarının artmasında ve dolayısıyla eski çağ kalıntılarının tahririnde bir diğer nokta, Amerika'daki vergi sistemidir. Bugün Amerika'da kültür çalışmalarına ve müzelerle yapıları bağışlar «vergiden muafır.» Kazanç sahipleri, nasıl olsa büyük bir bölümünü devlete vergi olarak verecekleri para ile müzelerle yardım etmeyi ve fiyatına önem vermeden eser satın almayı tercih etmektedirler. Bu durum, Amerikan müzelerini zenginleştirmekte ise de, eski çağ eserlerinin fiyatlarını ateş bahasına yükseltmektedir. Bunun sonucunda, Türkiye dahil, «menişe» ülkelerinde eser fiyatları artmakta, eser tahriri kısırlanmaktadır.»

kendi yazısı ile kendisini ele veriyordu

Söz ver... Ben gelinceye kadar buralardan hiç bir şey çıkarmayacağına

Batı, bu kültür yağmacılığında bir suçluysa, biz bin defa suçluyuz. Halkı aydınlatmamız gerek.

Fatih geçmiş bakımından görülmezse, evet! Halk, bilmediğinden, öğretilmediğinden yapı taşı diye, yakılıp kırık çıkarılacak mermer diye bakıyor. Gerçek değerlini öğrendiği anda da, önüne gelen yerden bu «taş»ları söküyor, yabancılarla satmak üzere saklıyorlar...

«Türkler bu tarih kültürü ile yüklü bölgelere öteden beri önem vermemektedirler. Tel örgüsüz ve bekçisizdir. Herşey sahipsizdir.»

Evet, gerçek de budur: Türkiye'de bu yerler yıllar yılı sahipsizdir. Asıl sahip çıkması gereken halk da, yağmanın tam göbeğindedir. Yağmalamayı batılılarla birlikte kendi de yürütmektedir. Arama, tarla açma sırasında bulunanlar; bin dikkatle arkeologlardan saklanır, turistlere fazla para karşılığı satılır. Sidedeki tarihi Zeus heykeli de önce saklanmış, sonradan jandarma zoruyla geri alınmıştır.

Köylü Ahmet Ali Aydın, Zeus'tü çift sürerken tarlasında bulmuştu. Büyük bir paraya yabancılarla satmak için heykeli aldı, evine götürüp sakladı. Fakat olay kısa bir sürede duyuldu; ilgililer yetiştiler, bir para karşılığı heykeli Aydın'ın elinden kurtardılar. Ama Aydın, aldatıldığına inanıyordu. Yabancılarla satmayı, kimbilir ne büyük paralara kavuşacaktı!

Bir gece yanına yeğenlerini topladı ve Side deposunu bastı ve Zeus'ünü bu kez de o «kurtardı.» Bu arada başka gözüne kestirdiği dört parça heykeli de işinin «faizi» olarak kaldırıp götürmeyi de unutmamıştı.

Batı, bu kültür yağmacılığı ve kaçakçılığından bir suçluysa, biz, bin suçluyuz. Halkımızla, aydınımızla, başımızla, ilgisiz ilgililerimizle, kanunumuzla, işin gerçeğini hâlâ, ama hâlâ kavrayamamış yöneticilerimizle, yediden yetmişe hepimiz «ağzı açık ayan delisi» ne çeviren şu turizm aldatmacısıla...

YARIN : YILAN HİKAYESİ

PETER THROCKMORTON ÇALIŞIYOR

KİŞİRTMA KI...

UNLÜ Side olayım hatırlıyor musunuz? Pamphylia araştırmaları içinde Side kazıları, en geniş yeri tutar. Pamphylia'nın günümüze kadar tarihi tam olarak aydınlatılmayan bu liman şehrinin kronolojik tarih gelişimini Türk Arif Müfit Mansel ortaya çıkarmıştı. Kazı işlemi sırasında buluntular, çerden çöpten bir depoya bitirilmiş; fakat çok kısa bir süre sonra, depo «meçhul hırsızlar tarafından soyulmuştu.» Çalınanlar, beş parça heykeldi. Hırsızlar, kapı kilidini kolaylıkla kurmuşlar ve heykelleri salla sırt götürmüşlerdi.

Aradan ancak bir aya yakın bir süre geçtikten sonra hırsızlar ele geçtiler. Ama nasıl? İşe Antalya Valisi Niyazi Akı, il jandarına kumandanı ve emniyet

ekipleri karıştıktan sonra tabii... Heykeller, batıya kaçırılmak üzere çalanlarca saklanmıştı.

Batıya kaçış yolu, çeşitliydi ama kıyı bölgelerimizde bunun için iki yol vardır:

1 Yunan bahıkcı gemileri.

2 Amerikan milyonerlerinin yatları... Herhangi bir ihbara ve arama tehlikesine karşı bu yeni dünyalı yatlar, kaçırılacak heykelleri «minareyi çalan kılıfını hazırlar» hesabı yatın altına, deniz düzeyinin içine yerleştiriyorlardı.

«LİFE» ÇANAK TUTUYOR

DÜNYANIN sayılı büyük dergilerinden «Life»ın Avrupa turizmiyle ilgili düzenlediği bir sayı; ülkemizin eski çağ eserleriyle dolu kıyılardan ve Didima, Bergama ve Efes'ten uzun uzun söz eder.